

УДК 330.3

Пилипенко Т.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївського національного аграрного університету

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК КЛЮЧОВА ПАРАДИГМА СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A KEY PARADIGM OF MODERN GLOBALIZATION TRANSFORMATIONS

АНОТАЦІЯ

Досліджено об'єктивний процес трансформаційних перетворень сучасної господарської системи, який характеризується всесвітньою політичною, економічною, соціальною уніфікацією та інтеграцією. Визначається необхідність пошуку та становлення такої парадигми системного розвитку в контексті сучасних глобалізаційних трансформацій, яка б дозволила вирішити основні глобальні проблеми. Висвітлено роль суб'єктивного фактора у даному процесі.

Ключові слова: сталий розвиток, глобалізація, стратегії розвитку, Цілі Розвитку Тисячоліття.

АННОТАЦИЯ

Проведено исследование объективного процесса трансформационных преобразований современной хозяйственной системы, которая характеризуется всемирной политической, экономической, социальной унификацией и интеграцией. Определяется необходимость поиска и становления такой парадигмы системного развития, в контексте современных глобализационных трансформаций, которая бы позволила решить основные глобальные проблемы. Рассмотрена роль субъективного фактора в данном процессе.

Ключевые слова: устойчивое развитие, глобализация, стратегии развития, Цели Развития Тысячелетия.

ANNOTATION

The article studies the objective process of transformational changes of modern economic system, which is characterized by global political, economic, social unification and integration. It determines the need to find and establish such a system development paradigm in the context of contemporary global transformations that would allow to solve major global problems. The role of subjectivity in the process is examined.

Keywords: sustainable development, globalization, development strategies, Millennium Development Goals.

Постановка проблеми. Однією із визначальних характеристик сучасності є розвиток процесу глобалізації. На початку XXI століття світове господарство все більше перетворюється в єдине ціле, в якому постійно формуються і протікають різнопланові інтеграційні явища. Глобалізаційні трансформації характеризуються неминучим зростанням чутливості національних економік до різноманітних змін у структурі відношень в системі «людина-природа», що носить всесвітній характер. Вектор відповідних відношень має бути спрямовано на сталий розвиток, що розглядається як ключова парадигма сучасних глобалізаційних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення закономірностей та тенденцій розвитку сучасних процесів глобалізації та концепція сталого розвитку знайшли відображення

у працях багатьох авторів: М. Алеса, Б. Баді, О. Білорус, М. Бондарець, Ф. Бродель, А. Вергун, М. Делягін, О. Дольфюс, Д. Зеркалов, М. Іванов, В. Іноземцев, Р. Кірт, В. Кузнецов, Д. Лук'яненко, Ю. Мацейко, Дж. Нейсбітта, Ю. Пахомов, Д. Пізано, Л. Ринейська, Т. Смержанюк, Дж. Соросата та ін. Сформульовані в них теоретичні положення і практичні рекомендації виступають методологічним підґрунтям для подальших наукових розробок.

Висвітлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас варто відзначити, що бракує досліджень, спрямованих на аналіз проблем синхронізації глобалізаційних трансформацій у контексті концепції сталого розвитку, гармонізації цих процесів та обґрунтування можливості впровадження, виявлення перешкод реалізації.

Постановка завдання. Висвітлення взаємозв'язку між сучасними глобальними трансформаціями та можливостями забезпечення розвитку на концептуальних засадах сталості, а також ролі у відповідному процесі суб'єктивного чинника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація як історичне явище і феномен є об'єктивною закономірністю розвитку людства. У документах ООН глобалізація розглядається як неминучий процес формування загальних принципів облаштування суспільного життя, що є прийнятними для світової спільноти і які об'єднують усі країни світу.

Вченими справедливо підкреслюється, що глобальний характер сучасної міжнародної економіки спричинив багато суттєвих змін: виникнення і поширення наднаціональних структур (транснаціональних корпорацій і банків, міжнародних організацій, регіональних угруповань), більш тісний зв'язок між всіма суб'єктами світової економіки, підвищення її на якісно новий рівень [1, с. 46].

При цьому варто звернути увагу на те, що складний та багатогранний процес глобалізації є не лише наслідком техніко-економічного розвитку. Він є також результатом певної політики, що проводиться міжнародним співтовариством, адже в умовах глобалізації кожна країна, яка хоче мати конкурентоспроможну

національну економіку, повинна гармонійно інтегруватись у глобальний економічний простір, активно встановлювати економічні відносини із різними його суб'єктами. З цією метою країни світу та їх господарські структури мають розробляти та реалізовувати стратегії свого економічного розвитку, які б дозволили їм таким способом долучитися до глобальної економічної системи, аби знайти у ній свою нішу і отримати певні вигоди для свого економічного розвитку [1, с. 8].

Проте не можна проводити економічні інтеграційні процеси, ігноруючи при цьому фундаментальну роль екологічних та соціальних факторів як основи та джерела розвитку. На початку XXI ст. у світі значно посилюються деструктивні наслідки глобальних екологічних проблем, збіднення більшості населення земної кулі, наростання регіональних та міжнетічних конфліктів, руйнування самої основи існування та моралі людини. Причиною цього, в тому числі, небезпідставно вважають ізольованість функціонування економіки, погіршення стану довкілля та дисфункції суспільних інститутів. Враховуючи зазначені глобальні проблеми, наукова міжнародна громадськість та впливові недержавні організації, такі як Римський клуб, Міжнародний інститут прикладного системного аналізу, Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень та інші, започаткували новий підхід до розв'язання проблем на принципах коеволюції, який отримав назву сталого розвитку [2].

Концепція сталого розвитку є однією з нових теоретичних доктрин, що покликана істотно допомогти у вирішенні існуючих негативних тенденцій функціонування світової господарської системи. Сутність її полягає у тому, що соціально-економічний розвиток має бути спрямований на гармонізацію еколого-економічного простору з урахуванням поточних інтересів і потреб кожної особистості і суспільства в цілому без загрози для інтересів і потреб майбутніх поколінь. Теоретичні дослідження сталого розвитку і глобалізації відбуваються паралельно, хоча ці явища тісно пов'язані та взаємообумовлені, при цьому вони є діалектично суперечливими. Виходячи з цього, головною проблемою є гармонізація і синхронізація сталого розвитку і процесу глобалізації, обґрунтування спроможності їх одночасної реалізації [3].

Сталий розвиток (СР) – це модель використання ресурсів, спрямована на задоволення потреб людини та збереження довкілля, за умови, що ці потреби можуть бути задоволені не лише для сьогодення, але і для майбутніх поколінь. Цей термін озвучений Всесвітньою комісією з навколишнього середовища і розвитку (WCED), відомої за іменем голови Гру Харлем Брундтланд, була скликана ООН у 1983 році. Комісія була створена в результаті зростаючої заклопотаності «з приводу швидкого погіршення стану довкілля, людини і природних ресурсів, та

наслідків погіршення економічного і соціального розвитку». При створенні комісії Генеральна Асамблея ООН визнала, що екологічні проблеми носять глобальний характер [4].

Сталий розвиток – це процес змін, в якому експлуатація ресурсів, напрям інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку і інституціональні зміни погоджені одне з одним і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал для задоволення людських потреб і спрямувань. Багато в чому йдеться про забезпечення незмінної в часі – від покоління до покоління – якості життя людей і природного капіталу.

Ідея сталого розвитку покликана вирішити основні глобальні проблеми, що були офіційно встановлені на Саміті Тисячоліття у 2000 році, де всі присутні світові лідери прийняли Декларацію тисячоліття ООН. У даному документі йдеться про нові орієнтири розвитку країн на глобальну перспективу, які визначено як Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ): подолання бідності; забезпечення якісної освіти впродовж життя; забезпечення гендерної рівності; зменшення дитячої смертності; поліпшення здоров'я матерів; обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу; сталий розвиток довкілля. Мета ЦРТ – прискорення розвитку шляхом поліпшення соціальних і економічних умов в найбідніших країнах світу.

Зазначені проблеми в тій чи іншій мірі торкаються всіх країн світу і їх вирішення можливе лише за умови комплексного підходу. Відтак постає питання пошуку оптимальної моделі соціально-економічного розвитку на засадах сталості, що відповідала б вимогам часу. Тим самим ставиться питання про роль суб'єктивного людського фактору, про шляхи та механізми управління сталим розвитком [5, с. 209].

Глобальні ЦРТ в Україні були адаптовані відповідно до особливостей її розвитку та трансформовані у 7 пріоритетних напрямів [6]:

- подолання бідності;
- забезпечення якісної освіти упродовж життя;
- сталий розвиток довкілля;
- поліпшення здоров'я матерів та зменшення дитячої смертності;
- обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу і започаткування тенденції до скорочення їх масштабів;
- забезпечення гендерної рівності.

Пріоритетні напрями вміщують у собі 15 окремих довгострокових цілей та 33 показника, які складають єдину комплексну модель економічного розвитку країни та повною мірою враховують ключові екологічні та соціальні компоненти [7].

ЦРТ є, по суті, виразом змісту процесу модернізації України, вони є одночасно і орієнтиром і системою пріоритетів для реалізації стратегії реформ в Україні, оскільки визначають найгостріші проблеми, що сьогодні стоять перед нашим суспільством [6].

Підписання Україною Декларації Тисячоліття ООН є не тільки визнанням першочерговості розв'язання глобальних проблем людського розвитку і їх важливості для подальшого зростання національного добробуту, але й ознакою прийняття державою відповідальності за стан і перспективи розвитку людського потенціалу [7].

Виконання ЦРТ Україною через низку як суб'єктивних, так і об'єктивних причин ми оцінюємо як надто повільне, неповне, не забезпечене необхідними ресурсами, нормативно-правовим підґрунтям, рівнем освіти і культури природокористування.

Україна ще досі слабо інтегрована у формування глобальної політики, яка перетворюватиме сучасний світовий порядок, оновлюючи традиційні форми національної державності й перебудовуючи міжнародні політичні відносини. Затребувана життям стратегія модернізації, ядром якої є євроінтеграція, не підкріплена відповідного рівня і якості реформами і тому її реалізації бракує системності та послідовності. Політична відповідальність за її виконання є деперсоналізованою. Гальмуючим чинником також виступає слабо розвинений в нас організаційно-інституціональний механізм адаптації до вітчизняних реалій універсальних глобалізаційних трансформацій. Нормативно-правовий супровід їх відстає від об'єктивних потреб життя [8]. Основної уваги, з огляду на вплив глобалізаційних трансформацій, потребують синхронізація та гармонізація трьох змістовних компонентів суспільного розвитку: економічного, соціального та екологічного [9].

Висновки. Отже, всеохоплюючий та неминучий процес глобалізації, який супроводжується виникненням особливих світових відносин, має протікати на концептуальних засадах сталості як ключової парадигми глобалізаційних трансформацій. Узгодження інтересів суспільства із законами оточуючого середовища має відбуватися відповідно до концепції сталого розвитку як основи загальноцивілізаційного поступу та формування глобального інформаційного суспільства, що реалізується в конкретних міжнародних стандартах. Вирішення глобальних проблем можливе лише за рахунок скоордино-

ваного впровадження концепції, як на міжнародному рівні так і на рівні окремих суб'єктів, що являють собою основу для подальшого розвитку. Лише завдяки комплексному всезагальному втіленню ідеї сталого розвитку не лише владними структурами, різноманітними суспільними рухами, а й кожним окремим членом нашого суспільства можливе досягнення практичних результатів, відчутних як у плані збереження природи, так і посилення людського потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ринейська Л.С. Посібник із вивчення навчальної дисципліни «Глобальна економіка» для студентів всіх напрямів економічної підготовки галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» / Л.С. Ринейська. – Полтава : ПолтНТУ, 2011. – 165 с.
2. Марченко С.М. Добробут населення України в системі оцінювання компонентів сталого розвитку [Електронний ресурс] / С.М. Марченко // Друга Всеукр. наук.-практ. конф. : Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/2872>.
3. Фоміна М.В. Сталий розвиток в умовах глобалізації: протиріччя та чинники [Електронний ресурс] / М.В. Фоміна. – Режим доступу : http://unier.km.ua/upload-files/_7_2011.pdf.
4. Зеркалов Д.В. Проблеми екології сталого розвитку [Електронний ресурс] : монографія. – К. : Основа, 2013. – 430 с.
5. Вергун А.М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації / А.М. Вергун, І.О. Тарасенко // Проблеми економіки організацій та управління підприємствами : Вісник КНУТД. – 2014. – № 2. – С. 207-218.
6. Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine2015.org.ua/tsili>.
7. Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/mdgoverview/>.
8. Бондарець М.В. Імперативи глобалізації сталого розвитку транзитивних країн у кризових умовах [Електронний ресурс] / М.В. Бондарець. – Режим доступу : <http://jml.nau.edu.ua/index.php/SR/article/6255-15631-1-PB.pdf>.
9. Смержанюк Т.П. Сталий розвиток в умовах глобалізації та його складові [Електронний ресурс] / Т.П. Смержанюк. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiiirbis_64.exe?ecinn_2013_53_29.